

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΔΑ - ΒΙΝΤΣΙ*)

Νέα ζωογόνος πνοή ποιήσεως εισχωρεί σ' όλους τους πόρους της επιστήμης που ο Δά Βίντση εκθέτει και διασαφηνίζει, όπως από τās εικόνες του φαίνεται φωτεινή ή μεγάλη ποιητική ψυχή της φύσεως. Δεν έπεδίωξε ποτέ ο Δά—Βίντση την δόξαν τών λόγων. Αυτό ήταν μεγάλο καλό. Μπόρεσε να μείνη άθικτον τὸ φυσικόν του.

Δι' αγάπην της επιστήμης που είναι πιὸ θετική και σχετική όσο κατορθώνει να πλησιάσῃ κανείς στη μαθηματικήν ακρίβειαν, ο Δά Βίντση νοιώθει να πιέζεται ή καρδιά του από συγκίνησιν. Κάποτε τὸ παθητικὸν αἶσθημα νικά τὴν ψυχράν λογικήν. Νὰ παραπονεῖται κανείς γιὰ τὴ βραχύτητα της ζωῆς, τὸ θεωρεῖ ψυχικήν ἀδυναμίαν. Καί ὅμως ὁ ἴδιος ἀποστρέφεται τὸν χρόνον «τὸν καταστροφέα τῶν πραγμάτων», λυπᾶται διὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν «φθονερήν που καταστρέφει κάθε πρᾶγμα», λυπᾶται πὺν ὅλα φθεῖρονται «ἀπὸ τὰ σκληρὰ δόντια τῶν γηρατειῶν, σιγά-σιγά, με ἀργὸ θάνατο». «Τὸ νερὸ πὺν ἀγγίζει τῶν ποταμιῶν, εἶναι τὸ τελευταῖον ἀπὸ κείνου πὺν πῆγε καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ κείνου ποῦρχειται. Ἔτσι καὶ ὁ τωρινὸς καιρὸς» Δεν ἀποστρέφεται τās λυρικὰς τάσεις τοῦ νοῦ, μάλιστα κάποτε τās ζητᾷ. Τās κρατεῖ γιὰ νὰ μὴ φύγουν. Οἱ κύκλοι πὺν τὸ ρέον ὕδωρ κάνει, θυμίζουν στὸ Δά Βίντση τὴν ἔκτασιν της ἀνθρωπίνης διανοίας στὸ σύμπαν καὶ τὰ ὅρια της γνωστικῆς μας δυνάμεως.

Στὴν καρδιά της φύσεως τοποθετεῖ τες τρυφερότητες καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Οἱ βράχοι πὺν δονοῦνται ἀπὸ τοὺς οὐράνιους κερανοῦς, δὲν ἀφήνουν «χωρὶς ἐκδίκησιν» τὴν προσβολήν. Ὀνομάζει τὴν ἐπιστήμην «μάρτυρα καὶ ὄργανον τοῦ δημιουργοῦ» τὸ νερὸ πὺν ἀναβλύζει σὰ βουνὰ «αἷμα πὺν κρατεῖ ζωντανὸ τὸ ὅρος». «Ἡ γῆ εἶναι ἐμπυχωμένη, ὅπως τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἡ σάρκα της εἶναι ἡ οὐσία της ἰδίας της γῆς, τὰ κόκκαλά της αἱ πέτρες πὺν ἀποτελοῦνται τὰ βουνὰ, τὸ κῆμα της αἱ φλέβες τοῦ νεροῦ», ἡ λίμνη τοῦ αἵματος πὺν εἶναι γύρω στὴν καρδιά εἶναι ὁ ὠκεανὸς καὶ θερμότης της ψυχῆς τοῦ κόσμου εἶνε ἡ φωτιά.

Τὰ φυτὰ, οἱ λίθοι, τὰ ζῶα εἶναι τὸ σύμβολον της ζωῆς. Γελοῦν, κλαῖνε, λυποῦνται. Ὁ Δά—Βίντση θὰ δείξῃ ὅτι ἡ φύσις στενάζει ὅταν τὴν πιέζουν, πὺν κάθε ἐπανάστασις εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων εἶναι ζημία, πὺς γκρεμίζει ὅποιον περιφανεύεται καὶ ὑψώνεται — ἀντιθέτως ὅποιος ταπεινώνεται — πὺς ὅλοι πληρῶνουν τὰ λάθη τῶν πὺς πρέπει, τέλος, νὰ ζῇ κανείς σύμφωνα με τοὺς νόμους της φύσεως, νὰ εὐχαριστοῦμεθα με τὴν θέσιν μας, νὰ μὴ ἐέλουμεν τ' ἀδύνατο, γιὰτὶ ἔτσι πάντα θάναί ὁ κόσμος.

Κάποτε εἰς τās ὥρας πὺν ἐσκέπτετο ὁ Δά Βίντση κοίταξε με λύπη τās ἀπείρους ἀθλιότητας της γῆς. «Ὡ φύσις, γιὰτὶ ἔγινες μεροληπτική, καὶ σὲ μερικὰ παιδιὰ σου φάνηκες καλὴ μάνα, καὶ σ' ἄλλα εἶσαι σκληρότατη μητέρα ;»

Πάντα πιστὸς ὁ Δά—Βίντση στὴν φύσιν ἀφέθη νὰ ὀδηγηθῇ ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ φωτισθῇ εἰς τās ἐρεῦνας του διὰ τὰ διάφορα ὄντα καὶ τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους.

Ἡ φύσις εἶναι σὰν παιδί. Με μεγάλη φροντίδα κοπιᾷ νὰ κάμῃ καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ὅτι παρήγαγε τέλειον στὴν τελειότητά του, ἀλλὰ μόλις τὴ τελείωσε,

σκέπτεται καὶ ἀρχίζει νὰ τὸ καταστρέφει. νὰ κοπιᾷ διὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Ἔτσι διὰ τὸν ἄνθρωπο, διὰ τὰ ζῶα, διὰ τὰ φυτὰ, διὰ κάθε πρᾶγμα. Ὁ τι φαίνεται στὴν ἀρχὴ κακό, γλήγορα μεταβάλλεται σὲ καλὸ Μὴ σ' ἐκπλήσσει ἂν ὑποφέρης. Ἀπὸ τὸν πόνο γεννιέται ἡ εὐχαρίστησις. Ἐπειδὴ ἡ φύσις εἶν' αἰώνια, ὁ θάνατος χρειάζεται. Τίποτα δὲν χάνεται. Στὴν ἀπέραντη θάλασσα της ὑπάρξεως εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἐξέλιξις μεταρρυθμίσεως Ἔτσι τὰ εἶδη δὲν σβύνονται, ἀλλὰ μεταβάλλονται καὶ αὐξάνουν. Πάρε ἓνα κλαδί γέμισέ το χῶμα καὶ βάλε το σὲ μιὰ στέγη. Θὰ ἰδῇς ἀμέσως ν' ἀρχίσῃ νὰ βγάξῃ χόρτα καὶ σὰν ἐκεῖνα μεγαλώσουν θὰ κάμῃ σπόρους καὶ ἀφοῦ ξαναπέσουν τὰ παιδιὰ στὰ πόδια της γῆρας μητέρας τους θὰ ἰδῇς τὰ χόρτα, σὰν κάμουν τοὺς σπόρους τους, νὰ ξηραίνονται, καὶ ἀφοῦ πέσουν στὴ γῆ σὲ λίγο καιρὸ νὰ μεταβάλλονται σὲ γῆ καὶ νὰ της δίνουν αὐξήσιν. Ἐπειτ' ἀπ' αὐτὸ θὰ ἰδῇς στοὺς σπόρους ποῦγιναν, νὰ κάνουν τὴν ἴδιο δρόμον.

Ἔτσι συμβαίνει γιὰ ὅλα τὰ πρᾶγματα. «Θὰ ἰδῇς πὺν με τὴ φθορά τους καὶ τὸ θάνατό τους μεγαλώνουν τὴ γῆ. Κι ἂν ἀφήνεις νὰ περάσουν δέκα χρόνια καὶ νὰ μετρήσῃς τὸ αὐξανόμενον ἔδαφος, θὰ μπορούσες νὰ καταλάβῃς πόσον ἡ γῆ ἡῖξε γενικῶς καὶ πολλαπλασιάζοντας θὰ ἰδῇς πόσο θάναί αὐξήμενη σὲ χίλια χρόνια». Ἄν χαίρεσαι διὰ τὴ ζωὴ, διὰ τὴ γῆ πὺν κατοικεῖς, πὺς δὲν χαίρεσαι διὰ τέτοιαν αὐξήσιν ; Μόνον οἱ τυφλοὶ δὲν μποροῦν νὰ ἰδοῦν πόσον ἡ φύσις εἶναι ὠραία. Νὰ περιφρονῇ κανείς τὴ φύσιν εἶναι ἁμαρτία, εἶνε τι παρὰ φύσιν. Μπορεῖ νὰ σᾷς λυπήσῃ ἡ σκέψις πὺς διὰ τὴν εὐημερία, μερικῶν εἰδῶν, ἀπὸ ἀναπόφευκτη ἀνάγκη γίνεται ἡ θυσία μερικῶν ἄλλων ἡπλουστέρων. Δὲν ἔκαμεν ἡ φύσις νὰ ζῇ ἓνα ζῶον ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἄλλου. Ἄν μιὰ φωνὴ ἀπειλεῖ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν καρδιά ἐναντίον τῶν νόμων της φύσεως, κρατήστε τον. Ἔτσι ἔκανε ὁ Δά Βίντση με λίγο κόπο, γιὰτὶ καὶ στὰ κακὰ παιχνίδια της φύσεως ἔβλεπε μιὰν ἀρχὴν ζωῆς καὶ ἔβλε τās ἀμφιβολίας με ὑπερβολικὴν εὐκολίαν, καὶ βέβαια δὲν μπορούμε αὐτὸ νὰ τὸ κατορθώσουμε ὅλοι.

✱

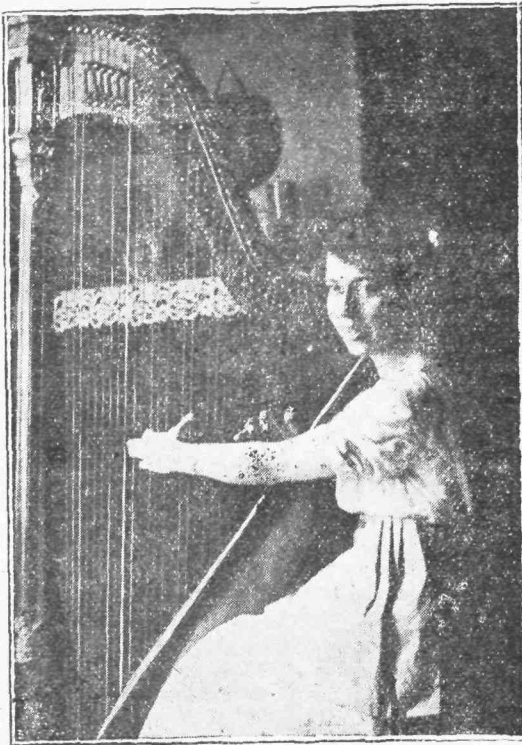
Ὁ Δά—Βίντση δὲν ἔζησεν ἀδιάκοπα στὴ μοναξιά. Δὲν φαίνεται τὸ ἔργον του νάναι γέννημα της ἐρημικῆς παρατηρητικότητος τῶν φυσικῶν πραγμάτων. Καθὼς δίδασκε μ' ἀγάπην τοὺς μαθητὰς του, ἀφῆνε καὶ τὸν ἑαυτὸν νὰ διδάσκεται ἀπὸ τοὺς πιὸ ἄξιους φίλους, καὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἐπιστήμονας. Καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους ἀπλοϊκοὺς ζητοῦσε νὰ μαθαίνῃ κάτι.

Ὁ Δά—Βίντση ἀφῆνε ν' ἀγνοοῦν τοὺς θυσανροὺς τῶν γνώσεών του μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ νὰ ὀνομάζον τās ἐρεῦνας του : «τρέλλες» Ζητᾷ παντοῦ γαλήνη. Ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχία ζωὴ. Ἀφήνει τοὺς ἄλλους νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν πατρίδα. Αἱ μικρὲς κοιτίδες συνήθειες νὰ λὲν μαζεύουν τὸ μυαλὸ καὶ αἱ μεγάλες τὸ διώχνουν.

Στὴν Παβία μπορούσε ν' ἀφιερωθῇ ἐντελῶς εἰς τās βαθεῖας μελέτας του. Στὸν καλλιτέχνη ταιριάζει ἡ μοναξιά. Κοιτάξετε πόσον ὠφέλησε τὸν Giotto πὺν γεννήθηκε «σ' ἐρημικὰ βουνὰ». Ἄν εἶσαι μόνος σου, ἀνῆκεις ὅλος στὸν ἑαυτὸ σου. Δὲν θὰ αἰσθανθῇς ἐλεύθερος, ἂν δὲν εἶσαι μόνος. Ἡ μοναξιά εἶναι ἡ τροφὴ της διανοίας.

Εἰς τες ἀτελείωτες βραδυές, ἐνῶ ἡ νύχτα ἔχει

*) Τέλος.

Ἡ ἀρπίστρια Καίτη Προτοπαπά.

προχωρήσει όταν όλα γύρω σιγοῦν, ὁ Δά—Βίντσι ἀγαπᾷ νὰ συγκεντρώη τὰς σκέψεις του στὸ χαρτί. Ἀπὸ τὲς νυχτερινὲς σκιᾶς βγάζει φῶς. Στὸ λυκόφως, σὰν εἶνε ἄσχημος καιρὸς, τὰ γυναικεῖα καὶ ἀνδρικὰ πρόσωπα ἔχουν διὰ τὸν Δά—Βίντσι ξεχωριστὴ γλυκίδα καὶ χάρι.

Δὲν κυλοῦν αἱ ἡμέρες καὶ αἱ νύκτες τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου μετ' ἀπόλυτην εἰρήνην. Ἡ τελεία ἡσυχία δὲν εἶχε ἀνθρώπινον πρᾶγμα. Εἶναι ἀνουσία ἡ εὐχαρίστησις σὰν κάποτε δὲν ἔρχεται καὶ ὁ πόνος.

«Νὰ ἐγκύπτωμεν εἰς τὴν ἐργασίαν, διὰ ν' ἀφήσουμε ἀνάμνησιν στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ περάσῃ ἀπαράτηρητα ἡ ἄθλια ζωὴ μας». Πράγματι, ἡ ζωὴ του δὲν ἦταν πάντα ῥόδινη· τοῦτ' ἔχον ἀναποδιὰς τῆς τύχης μεγάλες, ἱκανὲς νὰ καταβάλλουν μιὰ ψυχὴ πρὸς ἀδύνατη ἀπὸ τὴ δική του. Μερικὰ ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα του, πού τὰ δούλεψε καὶ τὰ διόρθωσε μετ' ὀψιν ὑπομονὴν ἔπασαν καὶ κατεστράφησαν.

Νὰ προσέχη κανεὶς πάντας στὸ καινούργιο, νὰ ζητᾷ ν' ἀλλάξῃ ζωὴ—εἶναι νόμος τῆς φύσεως. «Διὰ νάχουμε ἡσυχίαν ζωὴ, πρέπει νὰ μετριάσουμε τὰς σκέψεις μας». «Τὸ πρὸ καλὸν εἶναι νὰ κατέχουμε τὸν ἑαυτὸ μας». Ἀπὸ μιὰν ἰδιοτροπίαν τῆς φύσεως εἴμεθα διατεθειμένοι νὰγαπήσουμε περισσότερον τὴν ψυχικὴν τραγωδίαν, παρὰ τὴν γιορτινὴν καὶ ἡρεμὴν. Μᾶς ἐνδιαφέρουν πρὸς πολὺ τὰ κύματα φουρτουνιασμένης θάλασσης, ἀπὸ τὴν ἀπέραντην γαλήνην τῆς ἡσυχίας θάλασσης.

Ὁ Δά—Βίντσι εἰς τὰς ἐρεῦνας του διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀνεγνώριζεν ἕνα ὄριον πού θάταν τρέλλα νὰ τὸ περάσῃ κανεὶς.

Ὁ Δά—Βίντσι ἀναλύει πάντα τὰς συγκινήσεις του δίχως ταραχὴ καὶ διὰ νὰ μὴ δοκιμάσῃ σκληράς

ἀπογοητεύσεις, ὑπαγορεύει στὸν ἑαυτὸ του καὶ στοὺς ἄλλους πράγματα φρόνιμα γιὰ τὴ ζωὴ.

Μπροστὰ ὅ' ἕνα Θεὸν γήσιον, μετ' ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, ὁ Δά—Βίντσι ἔβαζε τὸν δικόν του πολὺ πρὸς μεγάλο, πού ἡ ψυχὴ του ἦταν στὴ ψυχὴ τῆς φύσεως. Σ' αὐτὸν τὸν Θεὸν εἶχε ἀσάλευτη πίστιν πού ἦταν «φῶς ὅλων τῶν πραγμάτων». Ὁπου εἶναι ἀλήθεια, ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ θεῖο πνεῦμα.

Ὁ Δά—Βίντσι ἐχαίρετο τὴ ζωὴ. Ἦξερε νὰ φυλάττῃ τὴν ὑγείαν του πού εἶναι μεγάλο καλὸ. «Ὁποῖς δὲν ἐκτιμᾷ τὴ ζωὴ δὲν ἀξίζει νὰ ζῇ—ἔλεγε—Ὁποῖς δὲν εὐχαριστιέται ἀπ' ὅσα ἔχει καὶ ἀπὸ τὴς ὁμορφίης τοῦ κόσμου, σπαράζει τὴν ἰδίαν του ζωὴ».

Ἄλλοι θέτουν σ' ὅλα τὰ ἔργα τους μίαν σκέψιν διὰ τὸν θάνατον.

Ὁ Δά—Βίντσι θέτει σ' ὅλα μιὰ σκέψιν γιὰ τὴν ζωὴ.

Οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι πού ὅπως ὁ Δά—Βίντσι καὶ ὁ Goethe περνοῦν πριγκηπικὰ σὰν τοὺς Ὀλυμπίους θεοὺς, στὴ πρὸς ψηλὰς σφαῖρας τῆς φτωχῆς ἀνθρωπότητος, δίχως νὰ τρέμουν, τονίζοντας σοβαροὶ τίς οὐράνιες ἁρμονίας φαίνονται σ' ὅτοιον ἐπαινεῖ, τοὺς κήρυκας τοῦ γενικοῦ πόνου σὰν περίφημοι ἐγωισταί, εἶναι τόσο μακρὰν ἀπὸ μᾶς, ὑποφέρουν τόσο λίγο. Φαίνονται νὰ μὴ προσέχουν τὰς ἀγωνίας μας. Θὰ τοὺς ἠθέλαμεν πρὸς ἀνθρώπινους καὶ λιγώτερον θείους.

Ὁ Δά—Βίντσι πού εἶχεν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του σ' ὅλα καὶ ἔβλεπε πῶς πηγαίνουν τὰ ἐγκόσμια, σ' ἕνα αἰῶνα ἠθικῆς διαφθορᾶς, δὲν μπορούσε νάχη μεγάλῃ ἀγάπῃ στοὺς ἀνθρώπους. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐφαινετο σὰν θηρίο, μετ' ἄγρια ἐννίκτα ἀπὸ τὰλλα ὄντα, πού ἔχει πάντα ζωηρὰν ἐπιθυμίαν, νὰ δίνη δυστυχίες, πολέμους κλπ. Διὰ ν' ἀποφύγουν τὸν φθόνον τῶν πολλῶν οἱ λίγοι καλοὶ, ὑποχρεώνονται νὰ καταφύγουν «σ' ἐρημικὰ μέρη». Οὔτε θαυμάζουμε ἂν ὁ ὁ Δά—Βίντσι σὰν τὸν «ἐλέφαντα» τῶν ἀλληγοριῶν του, εἶχεν ἐκ φύσεως «ἐκεῖνο πού σπάνια στοὺς ἀνθρώπους βρίσκεται, δηλαδή, φρόνησιν, τιμιότητα καὶ ἡσυχίαν» καὶ ἠγανάκτησε μιὰ φορὰ σὲ τέτοιον βαθμόν, ὥστε νὰ εὐχήθῃ ν' ἀνοίξῃ ἡ γῆ μιὰ νὰ δεχτῇ τὸν ἄνθρωπον «στὶς ψηλὰς χαράδρες τῶν μεγάλων βαράδρων καὶ σπηλαίων».

Τέτοια αἰσθησις κλειοῦσε στὸ βάθος μιὰν ἐπιθυμίαν νάνυψωσῃ τὴν καταπατημένην ἀνθρωπίνην ἀξιόπρεπειαν, ὀδηγώντας αὐτὴν στὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας, σύμφωνα μετ' ὁρθὸ παράδειγμα τῆς φύσεως.

Ἐπανελάμβανεν ἀδιάκοπα ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀληθὴς τροφὴ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ὁ μόνος μας πλοῦτος.

Νὰ μὴ ἐμπνέεται κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι κακὸν καὶ λυπηρόν.

Ἄν ὁ Δά—Βίντσι νόμιζε πῶς ὁ Θεὸς ὑπάρχει στὴ φύσιν καὶ ἐπρόφερε στὸ Εὐαγγέλιόν του σὰν τὸν Σπινόζαν καὶ ἄλλους πολλοὺς ἕνα «Deus sive natura», λίγο μᾶς ἐνδιαφέρει.

Πράγματι, σὰν μιλεῖ διὰ τὴν φύσιν, μᾶς ἐνθυμίζει τὸν Goethe ἔτσι χωρὶς νὰ ὑποφέρῃ μαρτύρια καὶ νὰ φέρῃ ἀνέμιστα ἀπὸ βράχους καὶ ἀγκάθια τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ εἰσχωρῶν στὰ βασίλεια τῆς φύσεως, τῆς διδασκαλίας ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, περιγράφων τοὺς ἱεροὺς νόμους τῶν βιβλίων τῆς, εὐβρῆκεν ἡσυχίαν ζωὴ...

MARIETTA GIANNOPOULOU